

УДК 82-343.02"19":141.32

Міфологічні концепції XX ст.: огляд проблеми

Ірина ФРИС

Кандидат філологічних наук,
асистент кафедри польської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000 м. Львів, вул. Університетська, 1
e-mail: ifrys@yahoo.com

У статті розглянуто поняття міфу в наукових концепціях представників провідних шкіл міфокритики XX ст. У дефініціях М. Еліаде, С. Мелетинського і К. Юнга міф потрактовано як універсальний феномен людської цивілізації, що наділений трансцендентним змістом і екзистенційною спрямованістю. Розкрито специфіку міфопоетичного мислення в літературі XX ст., в основі якого лежать ідеї Дж. Фрезера, К. Юнга, Дж. Кемпбелла, М. Еліаде, Е. Фромма, Н. Фрая, Е. Кассірера, С. Мелетинського. Авторка вважає, що міф у літературі створює діалогічний дискурс, подаючи взірці поведінки як позитивного, так негативного характеру, залишаючи реципієнтові вільний вибір. Тому зазначене коло філософських проблем, які намагається пояснити міф, замикається довкола людини, соціуму і витворене у пошуках трансцендентного, позалюдського і позачасового.

Ключові слова: міфологізм, сакральний, профанний, архетип, міфокритика

Наука і література уже впродовж двох тисячоліть намагається вирішити відвічні проблеми, висвітлюючи такі суперечливі питання, які стосуються таємниці людського існування, як: циклічність буття (життя – смерть – воскресіння), фундаментальні антиномії матеріального та духовного, злочину і кари, щастя та нещастя, а також головну міфологічну опозицію *sacrum* і *profanum*. Увага митців до міфології, постійне творення міфів пояснюється бажанням пізнати й віднайти шлях до первинного, архаїчного, що трактується як пара гармонійних стосунків індивіда з природою, його приналежність до спільноти. Звернення до міфу актуалізує пам'ять сучасної людини, поєднує «сучасне» з «вічним». Міф – це вияв несвідомого у людині, яка прагне віднайти серед тимчасового і минутого незмінні та вічні цінності. Віддаленість від Абсолюту, духовних орієнтирів зумовило кризу у сучасному світі, подоланням якої є повернення до колишньої гармонії, до міфу.

Міф претендує на абсолютне значення, оскільки в центрі його уваги є стосунки людини зі світом у цілому, з універсумом. Згідно з твердженням С. Мелетинського, «міфологічний підхід не залишає місця для сумнівів, протиріч, суперечностей, для методологічного хаосу. Міф дає таке пояснення світу, що універсальна гармонія залишається непорушною» [6; с. 31].

Авторська художня творчість на різних етапах свого розвитку звертається до певних мотивів, сюжетів міфології чи вбирає у себе більшою чи меншою мірою архетипи міфотворчого мислення. За словами І. Зварича, міф у вишуканій і витонченій естетичній тканині літератури не є ілюстративним матеріалом для вираження її власної специфіки, а свідомо використаним у своєму універсальному автентизмі досвідом людського пізнання і моделювання дійсності [2; с. 192]. Міф входить у структуру художнього тексту як іманентна константа людської свідо-

мости, не співвідносячись із конкретними історичними чи соціальними реаліями; міф є виразником позачасових вічних істин. П. Гуревич оцінює міф як універсальний спосіб людського світовідчуття [1; с. 43]. Сприйняття та розуміння людиною навколишнього світу часто виходить поза рамки логічного пояснення, тому звернення до архаїчного допомагає розкрити непізнане.

Дослідження міфу передбачає парадигматичний підхід, адже міф орієнтований на прецеденти, приклади, прототипи поведінки. Тому у сюжеті міфів спостерігаємо постійне повторення сакральних подій, що мали місце на початку існування людства, а також різке протиставлення міфічного і сучасного (опозиція сакрального/профанного). Події сакрального виміру розглядаються як прецедент, який є прикладом для наслідування. Тому у міфах категорія часу поєднує в собі два аспекти: теперішнє (синхронний зріз) і минуле (діахронний зріз). Це підтверджує положення теорії К. Леві-Строса про міф як елемент діахронного (історична оповідь про минуле) і синхронічного зрізу (засіб пояснення сучасного й майбутнього буття).

Вивчення міфу орієнтоване на багатовимірність аналізу в усіх галузях гуманітарних наук. Побутовують різні теорії міфу, спеціальні дослідження, присвячені цьому явищу. Однак, міф і досі залишається доволі суперечливим феноменом. На думку І. Зварича, міф постає як цілком чіткий (інколи однозначний) об'єкт осмислення на текстуальному рівні його вивчення, але чіткість стає ефемерною при його визначенні як явища взагалі [2; с. 11].

Таким чином, вихідним моментом аналізу міфу є усвідомлення того, що цей феномен людської цивілізації тлумачить екзистенційні запити людини, є виявом колективних знань певної спільноти. Багато вчених (М. Еліаде, О. Лосев, Є. Мелетинський, К. Юнг та ін.) підкреслювали, що суттєвою ознакою міфу є його приналежність до буття, оскільки він є дієвим елементом, а не просто оповіддю. За словами Т. Мейзерської, міф – це багатоплановий організм: з одного боку, це система, в якій існують і розгортаються образи, поняття, уявлення, з іншого – модель, за якою вони розгортаються [5; с. 9].

Визначальними рисами міфу є універсальність, позачасовість і метатекстуальність. Міф існує у свідомості або підсвідомості людини; для нього характерною є іманентна вкоріненість у структуру психіки індивіда, що знаходить свій вияв у мисленні, поведінці, творчості. Міф впливає на формування людського мислення і є його незмінною властивістю. Міфологічні системи екзистенційно конструюють цілісність світосприйняття людини, таким чином гармонізуючи суперечність між марнотою та сенсом буття. Апеляція до міфу означає не так зміну орієнтирів, як передусім спонуку до діяльності.

У широкому значенні міф – це спроба проникнути у потойбічну «вічну» реальність, що перебуває поза часом і простором. У міфі порушено причинно-наслідкові зв'язки, міф віддаляється від побутової емпіричності, від чіткої часової та географічної віднесеності. У міфі світ пізнається не за допомогою раціональних знань, а інтуїтивно, за допомогою почуттів. Для міфу притаманний конкретно-чуттєвий характер сприйняття навколишнього світу, співпричетність людини, природи і громади.

Б. Маліновський твердив, що міф є обов'язковим елементом будь-якої культури: «Кожна історична епоха створює свою власну міфологію, котра однак лише опосередковано пов'язана з дійсністю» [14; с. 521]. Міф подає взірці моральних цінностей, а також магічних вірувань. Він не є пояснювальною оповіддю, ані певним різновидом науки, ані сферою мистецтва чи історії. Міф виконує функцію sui generis, яка тісно пов'язана зі змістом традицій, із неперервністю культури, зі ставленням людей до минулого. Функцією міфу є зміцнення традицій і надання їм більшої вартості та престижу [14; с. 510–528]. М. Павлович зазначає, що за допомогою уяви міф підноситься до рангу sacrum [16; с. 41].

Е. Кассіреп підкреслював, що немає ані явища природи, ані події в людському житті, які б не піддавалися міфологічній інтерпретації. І додає, що всі намагання різних шкіл порівняльної міфології, які прагнули уніфікувати міфологічні поняття та звести їх до певного означення, завершувалися повною поразкою. Від своїх початків теорія міфу натрапляє на труднощі, адже міф за своєю природою є атеоретичним. Логіка міфу – якщо в ньому є певна логіка – не має жодного відношення до всіх наших уявлень про наукову чи емпіричну правду [9; с. 139]. На думку вченого, міф не є вигадкою, ані фікцією, це радше несвідоме. Міфологічна уява завжди імплікує акт віри. Справжнім підґрунтям міфу є не думка, а почуття; у первісному розумінні життя є неперервною цілістю, воно не допускає жодних суперечностей. Межі між явищами міфологічного характеру є розмиті та змінні.

Більшість міфологів (зокрема, М. Еліаде, Е. Кассіреп, Б. Маліновський, Н. Фрай та ін.) стверджували, що кожна епоха творить свої міфи. І хоча вони часто виникають як реакція на певні події, проте в жодному випадку не відтворюють об'єктивної реальності. Ю. Нижник зацікавлення міфами зараховує до вияву кризи людських уявлень стосовно онтологічних питань буття [див.: 15; с. 164]. Основною причиною звернення до міфів у ХХ – початку ХХІ ст. є пошук відповідей на питання, які неможливо пояснити за допомогою людського розуму.

Орієнтація на міф має щонайменше дві важливі передумови, а саме: почуття синкретизму з міфологічною думкою та передбачення чи радше передчуття духовного збагачення в ньому. Одночасно міф виконує пояснювальну функцію, відповідає на питання, які завжди були неприступні для людства. Необхідність у творенні або відтворенні міфу – це потреба в осягненні гармонійного самоусвідомлення, потреба, яка на архетипному рівні є базовою складовою свідомості кожної людини. На думку І. Зварича, найархаїчніші міфи є першими спробами людини вийти за межі земного поійменованого світу, тобто за межі себе – втілитися у трансцендентному [2; с. 17–18].

За допомогою міфу можна вирішити метафізичні проблеми, котрі не пояснити засобами науки чи розуму. Адже наука не задовільняє екзистенціальні запити людини, мисленню бракує онтологічного горизонту. На слухну думку М. Ліповецького, «міф – це завжди модель вічності, яка переборює обмеженість людини, її безсилля перед смертю» [4; с. 195]. Міф – це свого роду мрія, ідеал; людина прагне частково або повністю реалізувати його в своєму житті.

Поняття міфу висвітлено у трактуванні представників основних шкіл міфокритики у літературознавстві, а саме: кембриджської антропологічної школи (Е. Тейлор, Дж. Фрезер, О. Веселовський), психоаналітичної школи (К. Юнг, Е. Фромм) та американської порівняльно-міфологічної школи (Дж. Кемпбелл, М. Еліаде, Н. Фрай). Антропологічна школа декларувала вірність ідеям Дж. Фрезера про магічно-ритуальну сутність міфів. Дж. Фрезер і його послідовники твердили, що в архаїчні часи міф був безпосередньо пов'язаний із ритуалом. Ритуал – це практика, втілена в дії, а міф – словесний коментар до дії.

Психоаналітична школа категорією літературознавчого аналізу обрала юнгівський архетип. Основами методології К. Юнга були концепції колективного несвідомого, архетипу та творчої особистості. Послідовником аналітичної психології був Е. Фромм, який стверджував, що існує універсальна мова – спільна для всіх народів та епох – це мова снів, міфів та символів. Учений констатував, що сучасна людина втратила розуміння мови, а отже, не може пізнати дійсність у всій повноті. Тому Е. Фромм закликав повернутися до цієї прамови. На думку дослідника, сучасне суспільство деформувало людські стосунки, обмеживши їх до принципу підкорення або узалежнення. Таким неістинним відношенням учений протиставляв гармонію первісної людини з природою, соціумом.

Представники американської міфокритики вважали міф універсальною константою людського мислення, що зазнає трансформацій залежно від культурно-

історичних впливів та поєднує в собі колективне й індивідуальне начало. Дж. Кемпбелл і М. Еліаде надавали вагомого значення дослідженню міфологічних символів, образів, вічних мономіфів, традиційного шляху героя і підкреслювали важливість сфери *sacrum* у міфології.

Крім того, проблему взаємодії міфу та літератури вивчали вчені семантико-символічної школи (М. Мюллер, Е. Кассіер, Р. Барт) і структуралізму (К. Леві-Стросс, Я. Голосовкер). К. Леві-Стросс підкреслював, що структуру міфу треба вивчати у синхронному та діахронному зрізах. Новаторство дослідження вченого виявилось в переході від символічної теорії міфу до структурної.

Основним методологічним імпульсом семантико-символічної школи було сприйняття міфів і літературних творів як відокремлених, незалежних від соціальної та історичної дійсності феноменів. Представники цього напрямку вважали вищою, істинною реальністю не навколишнє середовище, а внутрішній світ символів, поетичних образів.

В українській науці дослідженням феномена міфу займався О. Потебня, певною мірою основуючи свої положення на теоріях міфологічної школи XIX ст. Новаторство поглядів вченого полягало в тому, що він вказав на конкретність первісного мислення, полісемантичність образної символіки; також О. Потебня вивчав генезу поетичних образів, зокрема, фольклорних.

Велика заслуга розвитку міфокритичних досліджень належить кембриджській групі учнів та прихильників теорії Дж. Фрезера. У своїй праці «Золота віть» учений проаналізував низку міфологічних мотивів, які функціонували у різних культурах, і встановив зв'язок обрядів (ритуалів) із міфоутворенням. Дослідник започаткував компаративний аналіз міфів, який згодом широко застосовували інші вчені. Дж. Фрезер проголосив універсалізм міфологічних мотивів і сюжетів.

Одним із послідовників Дж. Фрезера був Б. Маліновський, який наголошував, що культура є цілістю, а окремі її елементи слугують для задоволення людських потреб. Важливу роль у цьому відіграє міф, адже «він за своєю суттю є прецедентом, який підтримує суспільний та моральний порядок, а також релігійні та магічні вірування» [13; с. 144] – тобто міф підтримує цілісність культури. Б. Маліновський акцентував увагу на вірі у правдивість міфу, його незаперечність і святість, наголошуючи на релігійному характері міфологічної оповіді.

За словами вченого, «важко досягнути міф, сприймаючи його як оповідь, без віри в нього – таким чином він перетворюється на фантастичну подію... Міф є живим елементом людської цивілізації, а не пустою оповіддю, він є тяжко здобутою дією силою. Міф – це не інтелектуальне пояснення чи художній вимисел, а прагматичний документ первісної віри і духовної мудрості» [14; с. 476].

Саме це твердження перегукується з ідеями теорії психоаналізу К. Юнга, який, формулюючи поняття архетипів, зазначив, що вони з'являються у важких життєвих ситуаціях і пов'язані з небезпекою, необхідністю прийняття важливого рішення. Архетипи супроводжують людину у її виборі між добром і злом, зіткненні з таємницею народження і смерті: «Вводячи особистість до кола загальнолюдських цінностей, вони приносять їй гармонію й оновлення, спасіння» [12; с. 22].

Архетипи допомагають людині у пошуках істини. К. Юнг трактує їх як елемент колективної підсвідомості: «Вони (архетипи – І. Ф.) репрезентують психологічно необхідні реакції на певні типові ситуації; оминаючи свідомість, вони ведуть до поведінки, яка відповідає психологічній необхідності» [12; с. 20]. Іншими словами, вони є взірцем поведінки та реалізуються у переносній формі – у символі чи персоналізації.

Юнгівське трактування архетипів використав і поглибив М. Еліаде, інтерпретуючи архетип як «парадигму», «універсальний взірець для наслідування»; його теорія розвиває поняття важкого життєвого моменту, під час якого має з'явитися

архетип або інша константа міфологічної культури [11; с. 115]; міф зображає щоденне життя та способи існування у світі. М. Еліаде надає міфу нетрадиційного забарвлення: він описовий, але водночас прагматичний. Функція міфу полягає у відображенні дійсності, взірців поведінки і поясненні навколишнього світу: «міф дає людині гарантію, що всі можливі заплановані дії мали місце у минулому, розвіює сумніви стосовно результативності чи успіху своїх планів. Нащо ж вагатися перед дорогою у морську подорож, якщо один з героїв міфічних епосів успішно завершив таку мандрівку?» [10; с. 141].

М. Еліаде характеризував міф як важливий елемент життя людини і світоглядну одиницю її свідомості. Він ототожнював міф із сакральною історією, при цьому наголошуючи на відмінності між двома часовими парадигмами, наявними водночас як у свідомості архаїчних суспільств, так і в свідомості сучасної людини: часом профаним, буденним, лінійним, теперішнім і часом сакральним, циклічним, повторюваним, тобто міфічним.

М. Еліаде стверджував, що колективна пам'ять антиісторична, що вона визнає лише первісні (міфологічні) категорії та архетипи. Коли ж відбувається втручання історичного часу в міфологію (як приклад учений наводить старозавітні оповіді з Біблії), тоді відбувається зворотна реакція, а саме заперечення, відмежування від реальності. Таким чином, сакральний час старозавітні пророки переносять у майбутнє, як прояв надій на оновлений початок.

Міф, на думку М. Еліаде, – це онтологічна оповідь: «вона описує якусь сакральну історію, а саме праісторію, яка сталася на початку часу, *ab initio*» [11; с. 109–110]. Отже, міф відкриває таємницю, змальовує вчинки богів або героїв, які відбулися *in illo tempore*. Ті події розгортаються в ідеальному часі та просторі, тому така оповідь сприймається як абсолютна правда й завжди стосується предмета творіння – не тільки світу і людини, а й кожної важливої речі, ситуації, руху [11; с. 110]. Міфологічна оповідь також пояснює, що таємниця буття виходить за можливості раціонального пізнання, і щоб наблизитися до того, що є трансцендентним, треба відмовитися від намагань досягнути розумом онтологічні категорії.

Основною функцією міфу, підкреслює М. Еліаде, є реконструкція правзірця кожної важливої дії. Звичайно, людина архаїчної культури по-іншому, ніж сучасна людина, реалізувала присутність сфери *sacrum* у щоденному житті. Однак цей факт особливо не змінює значення і ролі міфу. Адже часто у працях про міф можна зустріти твердження, що все архаїчне є одночасно вічним для людства.

Міркування М. Еліаде про фундаментальну стійкість архаїчних структур мислення особливо важливі для міфокритичних досліджень, оскільки не обмежуються виявленням первісних міфів у літературі, а акцентують увагу на простеженні їхніх змін у межах певної культурно-історичної епохи чи окремого художнього тексту, на висвітленні їхніх характерних особливостей, індивідуальних для кожного окремого випадку.

Після Другої світової війни активно розвивається міфологічна критика у США. Найвищим досягненням американської міфокритики стала праця Н. Фрая «Анатомія критики» (1957). На думку вченого, міфи забезпечують певний кодований сенс художньому творові, але водночас вони не обмежують письменника в індивідуальному творенні «першообразу». Дослідник наголошував на єдності міфу, ритуалу, архетипу і намагався звести до них усі жанри й образи, створюючи своєрідну «антропологію в літературі». Згідно з концепцією Н. Фрая, літературу можна трактувати як зміщену міфологію. На його переконання, сучасні митці постійно звертаються у своїй творчості до міфів.

Представником психоаналітичної міфокритики був також Дж. Кемпбелл, який пов'язував виникнення міфів із психопрагматичними потребами людини і з цієї точки зору інтерпретував не лише міфологію та фольклор, а й художні твори.

У дослідженні «Герой із тисячею облич» учений відтворив архетипний шлях міфологічної пригоди персонажа, представлений у ритуалах переходу: відторгнення – ініціація – повернення: «герой насмілюється вийти з буденного світу у край надприродного дива; там він здобується з легендарними силами й здобуває вирішальну перемогу; герой повертається з цієї загадкової пригоди, наділений силою обдаровувати благами своїх одноплемінців» [3; с. 31]. Персонаж повинен покинути дім і родину, щоб утвердити себе як особистість.

У літературному міфологізмі на перший план виступає ідея вічної циклічної повторюваності первинних міфологічних прототипів під різними «масками», особливо заміщення літературних і міфологічних героїв. На думку Є. Мелетинського, розширення поняття «міф» релятивізується, з одного боку, у відмові від свідомої орієнтації на давні традиції і на використанні усталених образів міфології у новаторському ракурсі, а з іншого – навпаки – у порівнянні кожної традиції з міфологічною [7; с. 105].

Є. Мелетинський наголошує на тому, що міфи та обряди скеровані на світосприйняття людини насамперед у плані пристосування індивіда до соціуму, перетворення його психічної енергії в користь для суспільства. Міф гармонізує відносини соціальної групи із природним оточенням. Міф створює нову фантастичну «вищу» реальність, яку сприймають носії відповідної міфологічної традиції як праджерело та ідеальний праобраз (тобто архетип) [7; с. 171].

Е. Кассіпер, Б. Маліновський, Дж. Фрезер трактували міфологію не як спосіб заспокоєння цікавості первісних людей, а як тісно пов'язане з обрядовим життям громади «священне письмо», прагматичною функцією якого є регулювання і підтримка визначеного природного та соціального порядку (маємо справу із циклічною концепцією вічного повернення), як прелогічну символічну систему, взаємототожну з іншими формами людської уяви та фантазії.

У літературі міф не позбавляється екзистенційного значення. Основні функції міфу в проекції на літературу перелічує Я. Поліщук у монографії «Міфологічний горизонт українського модернізму». По-перше, міф скеровує людину до усвідомлення її ідентичності, він орієнтує її у просторі одвічного запитання: «Ким я є? У чому моє призначення?» По-друге, міфологічні оповіді допомагають людині відчувати себе членом громади, отже, забезпечують «переживання» спільноти. Також у міфі висвітлюються амбівалентні явища людського життя, такі як опозиція добра і зла, злочину і покарання [8; с. 20–21]. Отож, міф створює діалогічний дискурс, подаючи певні взірці поведінки і позитивного, і негативного характеру, залишаючи реципієнтові вільний вибір. Таким чином, окреслене коло філософських проблем, які намагається пояснити міф, замикається довкола людини і соціуму, воно витворене у пошуках трансцендентного, позалюдського і позачасового.

Людина ХХ – початку ХХІ ст. втратила зв'язок із природою, оточенням і Богом, тому відчуває себе загубленою та самотньою. І. Зварич вважає, що сучасний стан буття і сучасний образ людини є результатом відходу від Абсолюту. Усвідомлення цього відходу є постійним джерелом людських прагнень повернутися до витоків, до Абсолюту, до часу райського буття – безсмертя, до єдності з Космосом, до благочестя, забезпеченості. «Тобто, – наголошує вчений, – мовиться про часи, коли людина була найближче до Бога, коли її богоподібність була якнайістотнішою. Інакше кажучи, пошуки шляхів до «початку» у просторі та часі передбачають повернення до раю в якості богоподібної істоти. На цьому шляху смиренність і бунт, рабство чи володарювання завжди мали за мету досягнення Абсолюту. Досягті цього можливо тільки на шляху повернення до витоків, до початку часу» [2; с. 21]. Тож сучасна людина відчуває розгубленість перед загрозою смерті, неминучістю долі, самотністю та відчуженням, у міфах знаходимо відповіді на екзистенційні питання буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич П. С. Мифология наших дней // Свободная мысль. – 1992. – № 11. – С. 43–53.
2. Зварич І. Міф у генезі художнього мислення. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – 236 с.
3. Кембел Дж. Герой із тисячею облич. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 392 с.
4. Липовецький М. Изживание смерти. Специфика русского постмодернизма // Знамя. – 1995. – № 8. – С. 194–205.
5. Мейзерська Т. Проблеми індивідуальної міфології (Г. Шевченко – Леся Українка). Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури»; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ. – К., 1997. – 42 с.
6. Мелетинский Е. От мифа к литературе. – Москва: Издательский центр Российского государственного гуманитарного университета, 2001. – 167 с.
7. Мелетинский Е. Поэтика мифа. – Москва: Наука, 1976. – 406 с.
8. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. – Івано-Франківськ: Пілея-НВ, 2002. – 392 с.
9. Cassirer E. Esej o człowieku. Wstęp do filozofii kultury. – Warszawa: Czytelnik, 1971. – 360 s.
10. Eliade M. Aspektu mitu. – Warszawa: Wydawnictwo KR., 1998. – 223 s.
11. Eliade M. Sacrum, mit, historia. – Warszawa: PIW, 1993. – 301 s.
12. Jung C. G. Archetypy i symbole. – Warszawa: Czytelnik, 1981. – 529 s.
13. Malinowski B. Mit, magia, religia. – Warszawa: PWN, 1990. – 541 s.
14. Malinowski B. Szkice z teorii kultury. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1958. – 552 s.
15. Niżnik J. Mit jako kategoria metodologiczna // Kultura i społeczeństwo. – Tom XXII. – 1978. – № 3 – S. 163–166.
16. Pavlović M. Mit i poezja. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1979. – 137 s.

Mythological Concepts of the 20th Century: Review of the Problem

Iryna FRYS

The article examines the notion of the myth in the scientific concepts of the leading schools the 20th c. Myth Criticism representatives. The definitions by M. Eliade, Ye. Meletynskiy and K.-G. Jung interpreted the myth as a universal phenomenon of human civilization, the phenomenon endowed with transcendental meaning and existential orientation. The paper reveals the specificity of the myth-poetic thinking in the 20th- c. literature based on ideas J. Fraser, K.-G. Jung, J. Campbell, M. Eliade, E. Fromm, N. Fry, E. Cassirer, Ye. Meletynskiy. The author believes that the myth in literature creates a dialogic discourse, giving patterns of both positive or negative behavior, leaving the recipient with a free choice. Therefore, the range of philosophical issues the myth attempts at explaining, closes in around man, society and is made for the purpose of searching for the transcendental, extra-human, and extra-temporal.

Keywords: mythologism, sacral, profane, archetype, myth-criticism.

Мифологические концепции XX ст.: обзор проблемы

Ирина ФРИС

В статье рассматриваются концепции представителей ведущих школ мифокритики XX в. В теориях М. Элиаде, Е. Мелетинского и К.Юнга миф понимается как универсальный феномен человеческой цивилизации, наделенный трансцендентным смыслом и экзистенциальной направленностью. Особое внимание уделено специфике мифопоэтического мышления в литературе XX в., исследованием которой занимались такие ученые, как Дж. Фрезер, К. Юнг, Дж. Кэмпбелл, М. Элиаде, Э. Фромм, Н. Фрай, Э. Кассирер, Е. Мелетинский. Автор считает, что присутствие мифа в литературе создает диалогический дискурс, в котором представлены альтернативные образцы поведения, оставляющие реципиенту право свободного выбора в своих суждениях. Автор подчеркивает, что круг обозначенных философских проблем, связанных с выявлением природы мифа, не замыкается на проблеме взаимодействия человека и социума, а выводит в конечном счете к проблеме трансцендентального, внечеловеческого и вневременного.

Ключевые слова: мифологизм, сакральный, профанный, архетип, мифокритика

Стаття надійшла до редколегії 11.06.2011
Прийнята до друку 03.09.2011.